

Veřejný ochránce práv
OMBUDSMAN

ZPRÁVA ZE SLEDOVÁNÍ VYHOŠTĚNÍ

Z:	Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová
Do:	Lagos, Nigerijská federativní republika
Druh sledování:	správní vyhoštění realizované ve spolupráci s agenturou FRONTEX
Vyhošťovaná osoba:	F. Ch. E. (muž; 1985), stát. přísl. Nigerijská federativní republika
Datum realizace:	4. – 5. února 2015
Sledování provedli:	Mgr. Pavel Doubek, Mgr. Ondřej Vala, JUDr. Pavel Pořízek, Ph.D., Mgr. Jaroslav Švoma
Spisová značka:	5/2015/NZ/OV

OBSAH

	Strana
ÚVOD	3-5
Právní podklad pro provedení sledování vyhoštění, předání a průvozu cizinců	3
Právní úprava výkonu sledování vyhoštění, předání a průvozu cizinců	3-4
Informace o vyhošťované osobě	4
Průběh sledování vyhoštění	4-5
ČÁST 1 Opuštění zařízení pro zajištění cizinců	6-8
Zjištění ochránce	6-7
Doporučení Policii České republiky	8
ČÁST 2 Zdravotní způsobilost k vyhoštění	9-14
Zjištění ochránce	9-14
Doporučení Policii České republiky	14
Doporučení Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra	14
ČÁST 3 Průběh eskorty	15-16
Zjištění ochránce	15-16
Doporučení Policii České republiky	16
ZÁVĚR	17

ÚVOD

Právní podklad pro provedení sledování vyhoštění

Na základě § 1 odst. 6 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, provádím sledování zajištění cizinců a výkonu správního vyhoštění, předání nebo průvozu zajištěných cizinců a trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby, nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody (dále jen „sledování vyhoštění“).

Cílem sledování vyhoštění je zajistit respektování práv zajištěných, vyhošťovaných, předávaných a provážených cizinců a zvyšovat standard zacházení. Cílem je rovněž posilovat ochranu zvláště zranitelných osob, kterými jsou nezletilí bez doprovodu, osoby se zdravotním postižením apod.

Ráda bych zdůraznila, že s cílem koncipovat tuto zprávu jako stručnou a přehlednou nepopisuji praxi, kterou lze označit za dobrou a obecně předpokládanou. Rovněž nepopisuji procesy spojené s vyhoštěním, předáním či průvozem, které nevyústí v žádné doporučení.

Právní úprava výkonu správního a trestního vyhoštění, předání a průvozu cizinců

Základní lidská práva a svobody vyhošťovaných, předávaných a provážených osob jsou garantovány v Listině základních práv a svobod, řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku právně závazné (např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod¹), a také v právu Evropské unie (Listina základních práv Evropské unie, tzv. návratová směrnice² apod.).

Konkrétní úpravu práv a povinností osob vyhošťovaných, předávaných a provážených obsahují zejména právní předpisy upravující působnost subjektů, které se na realizaci vyhoštění, předání a průvozu podílejí. Předně jde o Policii České republiky (dále jen „policie“), které je zákonem svěřen výkon vyhoštění, předání a průvozu cizince.³ Postup policie při eskortách vyhošťovaných, předávaných a provážených cizinců upravuje závazný pokyn policejního prezidenta o eskortách.⁴

Další subjekty, které se na výkonu vyhoštění, předání a průvozu podílejí, jsou např. Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (dále jen „Správa uprchlických zařízení“), Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra (dále jen „Zdravotnické zařízení“), Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, nebo Vězeňská služba České republiky.

¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších protokolů.

² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

³ § 152 zákona o pobytu cizinců, § 163 odst. 1 písm. h) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a § 87 odst. 7 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 159 ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a policejních celách, ve znění pozdějších pokynů.

Při posuzování zacházení s osobami vyhošťovanými, předávanými a prováženými vycházím rovněž z judikatury Evropského soudu pro lidská práva,⁵ standardů formulovaných Evropskou unií,⁶ nebo Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).⁷

Svá doporučení formuluji s ohledem na základní premisu, že zásahy do práv, důstojnosti a autonomie každé osoby jsou ospravedlnitelné pouze v minimálním rozsahu, který odpovídá potřebě udržení bezpečnosti a pořádku před výkonem vyhoštění, předání a průvozu a při něm.

Informace o vyhošťované osobě

Pan F. Ch. E., nar. 1985, stát. přísl. Nigerijská federativní republika, byl ke dni realizace správního vyhoštění zajištěn rozhodnutím policie⁸ vydaným na základě § 124 odst. 1 písm. e) zákona o pobytu cizinců za účelem správního vyhoštění.⁹

Výkonu sledovaného správního vyhoštění předcházela dne 8. prosince 2014 neúspěšný pokus o dobrovolný návrat pana E. do země původu zprostředkovaný Mezinárodní organizací pro migraci, neboť pan E. odmítl nastoupit na palubu letadla na Letišti Václava Havla v Praze. Z tohoto důvodu rozhodla Policie České republiky – Ředitelství služby cizinecké policie o realizaci správního vyhoštění pana E. prostřednictvím společné návratové operace ve smyslu Rozhodnutí Rady. Společná návratová operace byla organizována Rakouskou republikou a koordinována Agenturou pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie (dále jen „FRONTEX“).¹⁰

Průběh sledování vyhoštění

O realizaci správního vyhoštění informovala policie zaměstnance Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „zaměstnanci Kanceláře“) telefonicky a v dostatečném předstihu (cca 3 týdny). Písemné oznámení o realizaci správního vyhoštění obdržela Kancelář veřejného ochránce práv dne 2. února 2015.¹¹

⁵ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Factsheet - Expulsions and extraditions [dokument pdf]. Strasbourg: European Court of Human Rights, 2013 [cit. 4. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Expulsions_Extraditions_ENG.pdf

⁶ Čl. 10 preambule ve spojení s přílohou k Rozhodnutí Rady 2004/573/ES ze dne 29. dubna 2004 o organizaci společných letů za účelem navrácení státních příslušníků třetích zemí, na které se vztahuje individuální rozhodnutí o vyhoštění, z území dvou nebo více států (dále jen „Rozhodnutí Rady“).

⁷ Evropský výbor proti mučení. Standardy CPT [dokument pdf]. Štrasburk: Evropský výbor proti mučení, 2015 [cit. 4. 5. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>. České znění standardů CPT (verze z roku 2004) je dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-standards.pdf>

⁸ Rozhodnutí o zajištění ze dne 1. prosince 2014, č. j. CPR-18224-47/PŘ-2014-930504.

⁹ Rozhodnutí o správním vyhoštění ze dne 9. listopadu 2014, č. j. CPR-18224-30/PŘ-2014-930504.

¹⁰ Agentura FRONTEX byla zřízena nařízením Rady (ES) č. 2007/2004 ze dne 26. října 2004 o zřízení Evropské agentury pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie, ve znění pozdějších nařízení.

¹¹ Oznámení o realizaci správního vyhoštění ze dne 29. ledna 2015, č. j.: CRP-18477-39/ČJ-2014-930310-T259.

Pověření zaměstnanci Kanceláře Mgr. Pavel Doubek a Mgr. Ondřej Vala sledovali procesy související s propuštěním pana E. ze Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová (dále jen „zařízení pro zajištění cizinců“, či „zařízení“), jeho eskortu ze zařízení pro zajištění cizinců na hraniční přechod Mikulov-Drasenhofen a jeho předání v budově Centra policejní spolupráce na hraničním přechodu Mikulov-Drasenhofen rakouské policii k průvozu přes území Rakouska.

Zaměstnanci Kanceláře JUDr. Pavel Pořízek, Ph.D., a Mgr. Jaroslav Švoma sledovali předání pana E. české policejní eskortě na letišti Vídeň - Schwechat, procesy související s jeho odletem a průběh letu z letiště Vídeň - Schwechat na letiště Lagos, Nigerijská federativní republika (s mezipřistáním na letišti Madrid - Barajas, Španělsko).

ČÁST 1 – OPUŠTĚNÍ ZAŘÍZENÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ CIZINCŮ**Zjištění ochránce****Informování rodiny, právního zástupce apod. o situaci**

Legitimní právo cizince být s dostatečným předstihem informován o všech procesech, které jsou s vyhoštěním či předáním spojeny, a to v jazyce, kterému rozumí, vyplývá z řady mezinárodních standardů zacházení s osobami v cizinecké detenci.¹² Neinformování cizince o termínu vyhoštění a zanedbání přípravy na opuštění zařízení nenapomáhá hladkému průběhu vyhoštění, ale naopak zvyšuje riziko aktivního odporu cizince.¹³

Cizinci, který je nucen vycestovat z území České republiky, poskytnutí informace umožní připravit se za pomoci personálu detenčního zařízení na opuštění zařízení, vyrovnat se s nastalou situací, informovat rodinu a blízké, právního zástupce, uspořádat si osobní věci a záležitosti, rozloučit se s osobami, se kterými v zařízení navázal přátelské vztahy apod.

Panu E. nebyly datum ani čas realizace správního vyhoštění předem známy. O tom, že se navrací do Nigérie, byl informován v den vyhoštění cca v 10:30 hod. zaměstnancem Správy uprchlických zařízení panem Koberou (dále jen „ubytovatel“) na ubytovně D zařízení. V 11:00 hod. byl pan E. přiveden pracovníky soukromé bezpečnostní agentury zajišťujícími bezpečnost uvnitř zařízení na pracoviště „non stop“, kde probíhaly procedury spojené s ukončením pobytu cizince v zařízení (vyúčtování, vrácení vypůjčených věcí, vydání cenností apod.). Pan E. odmítal s ubytovatelem spolupracovat a zjevně nesouhlasil s realizací vyhoštění. Napětí značně eskalovalo, nicméně k fyzickému konfliktu nedošlo. Ačkoliv ubytovatel předem požadoval, aby byli eskortující policisté procedurám spojeným s ukončením pobytu v zařízení přítomni již od 11:00 hod., první policisté se dostavili na místo až v 11:30 hod. (po dvou telefonických urgencích ubytovatele).

Ani po příchodu eskortujících policistů pan E. nepřestal udávat důvody, na základě kterých nemá dojít k vyhoštění, a nadále odmítal spolupracovat jak s policisty, tak s ubytovatelem. S ohledem na jazykovou bariéru mezi eskortujícími policisty a panem E. byl na místo přivolán policista, který ovládal anglický jazyk (tento policista nebyl součástí eskortního týmu). Ten vyslechl jeho námitky, opakovaně a trpělivě mu vysvětloval důvody vedoucí k realizaci eskorty, i to, že v této fázi již není možné výkon vyhoštění zastavit. Po téměř dvacetiminutové aktivní komunikaci začal pan E. spolupracovat, resp. rezignoval na projevy aktivního odporu. Následně pan E. podstoupil výstupní lékařskou prohlídku a byl v poutech služebním vozem eskortován ze zařízení pro zajištění cizinců na hraniční přechod Mikulov-Drasenhofen.

¹² Např. bod 15.2 COUNCIL OF EUROPE. Twenty guidelines of forced return [dokument pdf]. Strasbourg: Committee of Ministers of the Council of Europe, 2005, [cit. 4. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf nebo bod 41 EUROPEAN COMMITTEE FOR THE PREVENTION OF TORTURE. 13th General Report on the CPT's activities [online]. Strasbourg: European committee for the prevention of torture, 10. 10. 2003 [cit. 4. 5. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-13.htm>. Dále jen „13. výroční zpráva CPT“.

¹³ Bod 17 EUROPEAN COMMITTEE FOR THE PREVENTION OF TORTURE. Report to the Government of the Netherlands on the visit to the Netherlands carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 16 to 18 October 2013 [dokument pdf]. Strasbourg: Council of Europe [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/documents/nld/2015-14-inf-eng.pdf>

Ve zprávách ze sledování vyhoštění doporučuji, aby byl cizinec nebo žadatel o udělení mezinárodní ochrany prokazatelně informován o datu, čase a důvodu jeho odchodu z detenčního zařízení, neexistují-li důvodné obavy z maření či ztěžování vycestování z území, a to nejpozději 24 hodin předem. Realizace opakovaného pokusu o vyhoštění nicméně zakládá důvodnou obavu z maření či ztěžování vycestování z území, a v případě pana E. tak podle mého názoru byly naplněny důvody pro neinformování cizince o termínu realizace vyhoštění. I v takovém případě by měla být vyhošťovanému či předávanému¹⁴ cizinci dána možnost o nastalé situaci telefonicky informovat rodinu, právního zástupce, či osoby blízké. Pokud cizinec nedisponuje peněžními prostředky, náklady hovoru by měla hradit policie, či Správa uprchlických zařízení.¹⁵

Doporučuji Správě uprchlických zařízení a policii umožnit vyhošťovanému či předávanému cizinci, kterému nebyla realizace vyhoštění či předání oznámena v předstihu, informovat telefonicky o jeho vycestování z území České republiky rodinu, právního zástupce, či osoby blízké. Pokud vyhošťovaný či předávaný cizinec nedisponuje finančními prostředky, doporučuji umožnit mu uskutečnit telefonický hovor zdarma.

Příprava cizince na opuštění zařízení

Ani při opakovaném pokusu o vyhoštění by neměla chybět systematická příprava cizince na vyhoštění s prvky reintegrace. Příprava na vyhoštění napomáhá cizinci vyrovnat se s nastalou situací, snižuje riziko sebepoškození, sebevražd či dalšího jednání cizince, které by znemožňovalo realizaci vycestování z území.¹⁶ Prostřednictvím svých zpráv z návštěv zařízení doporučuji Správě uprchlických zařízení, aby systematicky připravovala cizince na opuštění zařízení (z titulu správního vyhoštění, předání či propuštění tzv. „za bránu“). Mám za to, že příprava cizinců na opuštění zařízení je jedním z hlavních úkolů zařízení pro zajištění cizinců, resp. jeho provozovatele.¹⁷ Jelikož toto doporučení komunikují se Správou uprchlických zařízení v jiných zprávách, v této zprávě již není zmiňováno.

¹⁴ Předání na základě readmisních smluv či předání na základě nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země, nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepracované znění). Dále jen „nařízení Dublin III“.

¹⁵ S praxí, kdy byla cizinci předávanému do jiného členského státu Evropské unie na základě nařízení Dublin III, který nebyl předem informován o realizaci předání, poskytnuta možnost zatelefonovat si služebním telefonem pracovnice Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, jsem se setkala při sledování předání v srpnu 2014 v Příjímacím středisku Zastávka u Brna.

¹⁶ Viz 13. výroční zpráva CPT, bod 41.

¹⁷ Srov. HER MAJESTY'S INSPECTORATE OF PRISONS FOR ENGLAND AND WALES. Expectations - Criteria for assessing the conditions for and treatment of immigration detainees [dokument pdf]. London: Her Majesty's Inspectorate of Prisons for England and Wales, 2012, sekce 4 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.justiceinspectorates.gov.uk/prisons/wp-content/uploads/sites/4/2014/02/immigration-expectations.pdf>

Doporučení Policii České republiky a Správě uprchlických zařízení		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
1.1	Umožnit vyhošťovanému či předávanému cizinci, kterému nebyla realizace vyhoštění či předání oznámena v předstihu, informovat telefonicky o jeho vycestování z území České republiky rodinu, právního zástupce, či osoby blízké. Pokud vyhošťovaný či předávaný cizinec nedisponuje finančními prostředky, umožnit mu uskutečnit telefonický hovor zdarma.	Bezodkladně

ČÁST 2 – ZDRAVOTNÍ ZPŮSOBILOST K VYHOŠTĚNÍ**Zjištění ochránce**

Cizinec, který je nucen vycestovat z území České republiky za účelem vyhoštění či předání, musí být zdravotně způsobilý k provedení pozemní i letecké eskorty. Potřebu lékařské prohlídky v souvislosti s výkonem vyhoštění či předáním, tedy přímým působením státní moci za účelem ukončení pobytu cizince na území, zdůrazňují mezinárodní standardy¹⁸ i odborná literatura.¹⁹ Zjišťování zdravotních rizik u vyhošťované či předávané osoby, která jsou spojena se způsobem provedení eskorty (pozemní, letecká), je tak nutné již ve fázi přípravy výkonu vyhoštění. A to ať už při návratové operaci, která je zajišťována ryze Policií České republiky, nebo té, která je zajišťována ve spolupráci s agenturou FRONTEX.

Agentura FRONTEX vytvořila v reakci na kritiku průběhu návratových operací²⁰ a s ohledem na zásady humánnosti, respektu k základním právům a zákazu mučení, nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestání cizinců v průběhu realizace navrácení kodex chování,²¹ který je závazný pro všechny subjekty participující na společných návratových operacích koordinovaných agenturou FRONTEX. Článek 7 kodexu chování stanoví, že cizinec může být vyhoštěn pouze tehdy, pokud je zdravotně způsobilý k návratu v době realizace společné návratové operace. Citovaný článek kodexu chování dále stanoví, že participující členský stát je povinen v předstihu informovat organizující členský stát o zdravotním stavu navráceného cizince, jenž zakládá zvláštní potřebu péče o něj.

Informace o zdravotním stavu vyhošťovaného

Informace o zdravotním stavu jsou svojí povahou citlivými informacemi ve smyslu § 9 zákona 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Informace, které nejsou citlivými údaji, ale týkají se určeného či určitelného subjektu, jsou osobními údaji. Typicky informace o tom, že je určitá osoba zdravá, či že je její zdravotní stav dobrý nebo vyhovující (způsobilý k návratu), je osobním údajem.²² Osobní a citlivé údaje lze

¹⁸ 13. výroční zpráva CPT, bod 39.

¹⁹ RESTELLINI, Jean-Pierre. Medical assessment Pre (fit to fly) and post (failed) removal [dokument ppt]. 2012 [cit. 8. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/Source/nhrs/npm/Geneva_Pres_Restellini.ppt nebo BRUCE-CHWATT, Robert M. Fitness to Transfer and/or Deport to a Foreign Country, Political and Other Pressures on the FME and The Ethical Considerations of Such Transfers. *Journal of Forensic Research* [dokument pdf]. OMICS Group Inc., 2010 [cit. 8. 6. 2015]. ISSN 2157-7145. Dostupné z: <http://omicsonline.org/2157-7145/2157-7145-1-110.pdf>

²⁰ Viz KELLER, Ska a kol. Frontex agency: which guarantees for human rights [dokument pdf]. Brussels: Greens/EFA in European Parliament, 2011 [cit. 5. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.migreurop.org/IMG/pdf/Frontex-PE-Mig-ENG.pdf> nebo EUROPEAN OMBUDSMAN. Decision of the European Ombudsman closing own-initiative concerning the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Frontex) from 12. 11. 2013, sp. zn. OI/5/2012/BEH-MHZ [online]. 2013 [cit. 8. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.ombudsman.europa.eu/cs/cases/decision.faces/cs/52477/html.bookmark>

²¹ FRONTEX. Code of conduct for joint return operations coordinated by FRONTEX [online]. Warsaw: FRONTEX, 2013 [cit. 8. 6. 2015]. Dostupné z: <http://frontex.europa.eu/news/frontex-code-of-conduct-for-return-operations-published-x1a0c0>. Dále jen „kodex chování“.

²² Kučerová, A., Nováková, L., Foldová, V., Nonnemann, F., Pospíšil, D. Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-226-0. S. 60.

zpracovávat (zpřístupňovat, používat, předávat apod.²³) pouze se souhlasem subjektu údajů (pacienta), pokud zákon nestanoví jinak.²⁴

Poskytovatel zdravotních služeb je dle § 51 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb. Z povahy věci jsou všechny informace o subjektu údajů (pacientovi), kterými poskytovatel zdravotních služeb disponuje, citlivými nebo osobními údaji. Situace, které se za porušení povinné mlčenlivosti nepovažují, jsou uvedeny v § 51 odst. 2 a násl. zákona o zdravotních službách.

Policie je na základě § 79 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, oprávněna zpracovávat osobní údaje včetně citlivých údajů bez souhlasu osoby, jíž se tyto údaje týkají, pokud je to nezbytné pro plnění jejich úkolů.

Informace o zdravotní způsobilosti k eskortě, včetně informací o zvláštních potřebách či omezeních osoby, které jsou spojeny se způsobem provedení eskorty (potřeba dostatečného přísunu tekutin, či pohybu v pravidelných intervalech, užití zdravotních kompenzačních pomůcek apod.), jsou dle jejich povahy osobními nebo citlivými údaji.

Byť je policie na základě zákona o policii oprávněna osobní a citlivé údaje zpracovávat i bez souhlasu osoby, které se tyto údaje týkají, poskytovatel zdravotních služeb není oprávněn (až na níže uvedené výjimky) sdělovat policii jakékoliv osobní a citlivé údaje bez souhlasu subjektu údajů (pacienta).

Proto je třeba získat souhlas vyhošťované či předávané osoby s poskytnutím nezbytných údajů o jeho zdravotním stavu, resp. zvláštních potřeb spojených se způsobem realizace vyhoštění či předání třetím osobám (policii, případně agentuře FRONTEX), a to v rozsahu, který je pro účely zajištění zdravotní péče při eskortě nezbytný. Subjekt údajů musí být při udělení souhlasu informován o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván, jakému správci a na jaké období.²⁵

Doporučuji Zdravotnickému zařízení, aby získávalo souhlas cizince s poskytnutím informací o jeho zdravotním stavu policii, a to v nezbytném rozsahu za účelem zajištění zdravotní péče a dalších potřeb při policejní eskortě (pozemní, letecké).

V případě neudělení souhlasu cizince s poskytnutím informací o jeho zdravotním stavu nicméně dle mého názoru neporuší poskytovatel zdravotních služeb povinnost mlčenlivosti, pokud nezbytné údaje o zdravotním stavu vyhošťované či předávané osoby pro účely realizace eskorty poskytne policii, a to s ohledem na zcela legitimní cíl a účel, pro který jsou tyto informace poskytovány (ochrana života a zdraví eskortované osoby). Dle § 5 odst. 2 písm. c), resp. § 9 písm. b) zákona o ochraně osobních údajů totiž ke zpracování osobních a citlivých údajů může dojít i bez souhlasu subjektů údajů (pacienta), pokud je to nezbytné v zájmu zachování života nebo zdraví subjektu údajů, nebo jiné osoby.

²³ Viz § 4 písm. e) zákona o ochraně osobních údajů.

²⁴ Srov. § 5 odst. 2 a § 9 zákona o ochraně osobních údajů.

²⁵ Srov. § 9 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů.

Další výjimku, kdy lze osobní a citlivé informace předávat a nejde o porušení mlčenlivosti poskytovatele zdravotních služeb, upravuje § 51 odst. 2 písm. a) zákona o zdravotních službách. Jde o situace, kdy poskytovatel zdravotních služeb předává informace nezbytné pro zajištění návaznosti poskytovaných zdravotních služeb. Tato zákonná výjimka však nedopadá na vztah poskytovatel zdravotních služeb – policie, ale vztah poskytovatel zdravotních služeb – poskytovatel zdravotních služeb.²⁶

Zdravotnické zařízení je ovšem na základě citované výjimky oprávněno sdělovat policii (ať už na základě souhlasu subjektu údajů, či na základě zákonné výjimky) pouze nezbytné informace o zdravotní způsobilosti osoby k eskortě, resp. zvláštních potřebách spojených se způsobem realizace eskorty. Zdravotnické zařízení není oprávněno sdělovat policii úplné informace o zdravotním stavu eskortované osoby (např. anamnéza, identifikace nemoci). Sdělovat může pouze informace o způsobilosti osoby k eskortě v rozsahu, který je pro účely realizace eskorty nezbytný (potřeba dostatečného přísunu tekutin či pohybu v pravidelných intervalech, užití zdravotních kompenzačních pomůcek apod.).

Zjišťování zdravotní způsobilosti ve fázi přípravy vyhoštění

S ohledem na potřebu získat detailnější informace o přípravě vyhoštění pana E. jsem se výzvou ze dne 10. března 2015 obrátila na plk. Mgr. Milana Majera, ředitele Policie České republiky – Ředitelství služby cizinecké policie (dále jen „Ředitelství služby cizinecké policie“), s žádostí o zaslání kompletní dokumentace související s předmětnou návratovou operací a dotazem, zdali policie ve fázi přípravy návratové operace zjišťovala zdravotní způsobilost pana E. k výkonu vyhoštění, zejména k letecké eskortě (tzv. *fit-to-fly*).

Z dokumentace, kterou jsem obdržela, vyplývá, že Ředitelství služby cizinecké policie informovalo organizující členský stát e-mailem ze dne 20. ledna 2015 o tom, že pan E. nevyžaduje zvýšenou lékařskou pozornost. Nebylo však doloženo, na základě jakých podkladů Ředitelství služby cizinecké policie tento závěr učinilo.

Ředitelství služby cizinecké policie mi sice poskytlo doklad o zdravotní způsobilosti k eskortě, nicméně tento doklad byl vyhotoven lékařkou Zdravotnického zařízení až dne 30. března 2015, tj. téměř dva měsíce po realizaci vyhoštění pana E. (viz obr. č. 1 – výměnný list – poukaz). Na dokladu o zdravotní způsobilosti je uvedeno: „*Schopen(a) propuštění ze ZZC + odletu dle výsledku výstupní prohlídky dne 4. 2. 2015, kterou provedla MUDr. Regnermlová*“.

Obr. č. 1

V případě zvláštních zdravotních potřeb navraceného cizince či rizik spojených se způsobem provedení eskorty je zapotřebí ještě před zahájením návratové operace přijmout opatření, která minimalizují riziko poškození zdraví navracené osoby (zajištění přítomnosti lékaře či zdravotnického personálu při eskortě, zajištění potřebných léků, zdravotnického materiálu či pomůcek, chladničku pro uskladnění léčiv apod.). Pokud by byly zvláštní zdravotní potřeby či potřeba zvláštního zacházení s navraceným cizincem odhaleny až při

²⁶ Pokud by tedy policie zjišťovala přítomnost poskytovatele zdravotních služeb (typicky lékaře či zdravotní sestry), ať už prostřednictvím Zdravotnického zařízení, či jiného členského státu (lékař na palubě při společné návratové operaci), citlivé osobní údaje by poskytovatelem zdravotních služeb předány být mohly.

povinné výstupní zdravotní prohlídce cizince při opuštění zařízení pro zajištění cizinců (prakticky již ve fázi nuceného výkonu povinnosti návratu), nemuselo by být přijetí opatření minimalizujících riziko poškození zdraví vyhošťované osoby reálné. To by ve svém důsledku mohlo zmařit realizaci vyhoštění či předání.

Jelikož z dokumentace poskytnuté Ředitelstvím služby cizinecké policie nevyplývá, že ve fázi přípravy návratové operace byly informace týkající se zdravotní způsobilosti vyhošťovaného cizince k letecké eskortě či jeho zvláštní zdravotní potřeby zjišťovány, doporučuji **policii zjišťovat zdravotní způsobilost k vyhoštění či předání u každého cizince již ve fázi přípravy vyhoštění či předání.**

Vyšetření zdravotní způsobilosti k eskortě

Pan E. se před opuštěním zařízení pro zajištění cizinců v souladu s § 136 odst. 2 zákona o pobytu cizinců podrobil výstupní lékařské prohlídce. Jak vyplývá ze záznamu ve zdravotnické dokumentaci pana E. ze dne 4. února 2015 (den vyhoštění), lékařka Zdravotnického zařízení shledala, že je schopen propuštění ze zařízení pro zajištění cizinců a návratu do země původu.

Výstupní lékařská prohlídka slouží tomu, aby byla odhalena zdravotní rizika spojená se způsobem provedení eskorty (pozemní, letecká, užití donucovacích prostředků), nebo zdravotní rizika spojená s pobytem cizince mimo zařízení pro zajištění cizinců. Neméně závažným důvodem provedení lékařské prohlídky je žádoucí kontrola stavu osoby opouštějící zařízení, kde byla na základě zákona zbavena osobní svobody.

Na základě záznamů ve zdravotnické dokumentaci pana E. nemohu posoudit, zda se lékařka zabývala zdravotními riziky spojenými se způsobem provedení eskorty. Zejména pak těmi riziky, které by mohly představovat překážku pro absolvování letu. Formou doporučení Zdravotnického zařízení **informuji o potřebě posuzovat zdravotní způsobilost vyhošťované či předávané osoby k letu dle kritérií mezinárodních organizací zabývajících se leteckou medicínou.**²⁷

Doklad prokazující zdravotní způsobilost k eskortě

Po provedené výstupní lékařské prohlídce v zařízení pro zajištění cizinců předala lékařka policistům realizujícím eskortu doklad o zdravotní způsobilosti k eskortě (viz obr. č. 2 níže – výměnný list – poukaz), kde uvedla pouze: „*Schopen(a) propuštění ze ZZC.*“

Obr. č. 2

Policisté působící při zařízení pro zajištění cizinců, kteří realizovali pozemní eskortu, a policisté Oddělení leteckých doprovodů Ředitelství služby cizinecké policie (dále jen „policisté oddělení leteckých doprovodů“), kteří realizovali leteckou eskortu, tak disponovali při návratové operaci „pouze“ dokladem o zdravotní způsobilosti k opuštění zařízení pro

²⁷ THE INTERNATIONAL AIR TRANSPORT ASSOCIATION. Medical manual [dokument pdf]. Montreal-Geneva: IATA, 2015 [cit. 24. 6. 2015]. ISBN 978-92-9252-576-7. Dostupné z: <http://www.iata.org/publications/Documents/medical-manual.pdf> nebo AEROSPACE MEDICAL ASSOCIATION. Medical Guidelines for Airline Travel [online]. ASMA, 2015 [cit. 24. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.asma.org/publications/medical-publications-for-airline-travel/medical-guidelines-for-airline-travel>

zajištění cizinců, a to v českém jazyce.

Pokud by organizující členský stát v souladu s čl. 7 kodexu chování před odletem vyžadoval informace o zdravotní způsobilosti k návratu (tzv. *fit-to-travel* nebo *fit-ti-fly*), policisté by nemohli plně dostát závazku vyplývajícimu z cit. článku. Nemohli by totiž prokázat, že vyhošťovaný cizinec je zdravotně způsobilý k mnohahodinové letecké eskortě a rizik z ní vyplývajících.

Doporučuji Zdravotnickému zařízení, aby lékař na dokladu o zdravotní způsobilosti výslovně uváděl, zdali je cizinec zdravotně způsobilý k eskortě (pozemní, letecké), případně indikoval zvláštní potřebu zacházení s vyhošťovanou či předávanou osobou. Vystavení dokladu o zdravotní způsobilosti k eskortě lékařem odstraní jakékoliv pochybnosti o tom, zda se lékař otázkami spojenými se způsobem provedení eskorty (pozemní, letecká, donucovací prostředky) zabýval.

Podoba dokladu o zdravotní způsobilosti k letu (tzv. *fit to fly*), případně forma poskytnutých informací o zdravotním stavu navracené osoby, by pro účely společné návratové operace měla dle Rozhodnutí Rady vycházet ze vzorových formulářů.²⁸ **Doporučuji policii, aby lékaře Zdravotnického zařízení ad hoc informovala o potřebě užití společného vzorového formuláře pro účely společné návratové operace, včetně potřebné jazykové mutace.**

Doporučení Policii České republiky

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
2.1	Zjišťovat zdravotní způsobilost k vyhoštění či předání u každého cizince již ve fázi přípravy vyhoštění.	Bezodkladně
2.2	Ad hoc informovat lékaře Zdravotnického zařízení o potřebě užití společného vzorového formuláře pro účely společné návratové operace, včetně potřebné jazykové mutace.	Bezodkladně

Doporučení Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
2.3	Získávat souhlas vyhošťovaného či předávaného cizince k poskytnutím informací o jeho zdravotní způsobilosti k eskortě, resp. zvláštních potřebách spojených se způsobem realizace eskorty, policii.	Bezodkladně
2.4	Posuzovat zdravotní způsobilost vyhošťované či předávané osoby k letu.	Bezodkladně

²⁸ Bod. 1.1.2 přílohy k Rozhodnutí Rady.

2.5	Na dokladu o zdravotní způsobilosti výslovně uvádět, zdali je cizince zdravotně způsobilý k eskortě (pozemní, letecké), případně indikovat zvláštní potřebu zacházení s vyhošťovanou či předávanou osobou.	Bezodkladně
-----	---	-------------

ČÁST 3 – PRŮBĚH ESKORTY**Zjištění ochránce****Poutání při eskortě**

Zvláštní zákonné podmínky pro užití pout a prostředků k zamezení prostorové orientace uvádí § 54 zákona o policii, který stanoví, že předmětné donucovací prostředky je oprávněn policista užit mj. vůči zajištěné osobě, „*je-li důvodná obava, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku, anebo že se osoba pokusí o útěk*“.

Článek 6 kodexu chování předpokládá, že jakákoliv donucovací opatření budou v průběhu návratové operace používána pouze po nezbytně nutnou dobu a pouze v případě, kdy se cizinec odmítne podrobit výkonu navrácení, klade odpor, nebo jako reakce na aktuální a vážné nebezpečí útěku, poškození zdraví navraceného cizince či třetích osob, anebo škody na majetku.

Panu E. byla přiložena pouta po dobu eskorty v policejním vozidle a po dobu pohybu ve vyhrazené části tranzitního prostoru letiště ve Vídni. Pouta mu nebyla přiložena po dobu letu a umístění v policejní cele v tranzitním prostoru letiště ve Vídni.

S ohledem na okolnosti, které předcházely eskortě pana E. do země původu (pan E. již jednou svým chováním zmařil realizaci tzv. dobrovolného návratu a v zařízení pro zajištění cizinců odmítal výkon vyhoštění), lze užití pout při pozemní eskortě a při pohybu ve veřejnosti přístupných prostorách hodnotit jako přiměřené a naplňující zákonné předpoklady jejich užití. Avšak v situaci, kdy byla s ohledem na okolnosti (přítomnost policistů, realizovaná osobní prohlídka, pohyb ve vyhrazené části letiště bez přítomnosti veřejnosti) důvodná obava o ohrožení bezpečnosti osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku, či pokusu o útěk snížena na minimum, hodnotím užití donucovacího prostředku vůči vyhošťovanému jako nelegitimní.

Musím upozornit na to, že pouta ani pouta s poutacím opaskem nebyla po dobu pobytu ve vyhrazené části tranzitního prostoru ve Vídni, ani po dobu přesunu k letadlu, přiložena žádnému jinému cizinci, který byl navracen v rámci stejné návratové operace. Jediný z 27 navracených cizinců, který byl spoután, byl pan E. vyhošťovaný státními orgány České republiky.

Doporučuji policii vyhodnocovat užití pout u eskortovaných osob přísně individuálně, vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem a donucovací prostředky užit pouze po dobu nezbytně nutnou.

Poučování cizince

Článek 5 kodexu chování stanoví, že odpovědné orgány participujícího členského státu jsou povinni poskytnout navracenému cizinci dostatečné a jasné informace nejen o průběhu společné návratové operace, ale také o možnosti stěžovat si na špatné zacházení v průběhu návratové operace.

Policisté působící při zařízení pro zajištění cizinců poučili slovně pana E. před započítím eskorty o jeho právech a povinnostech při eskortě. Ten na místě odmítl písemné poučení

podepsat. Pan E. byl rovněž slovně poučen o průběhu eskorty policisty leteckých doprovodů na hraničním přechodu Mikulov-Drasenhofen.

Pan E. však nebyl slovně žádným z policistů poučen o právu podat si stížnost na špatné zacházení v průběhu návratové operace. Nutno podotknout, že ani písemné poučení policie neobsahuje poučení o právu podat si stížnost. Poučení o právu podat stížnost nebylo panu E. poskytnuto ani organizujícím členským státem, ani zaměstnanci agentury FRONTEX.

Tématu poučování cizinců navracených v rámci společných návratových operací spolupřádaných agenturou FRONTEX se zabývala i Evropská veřejná ochránkyně práv. Výsledkem jejího šetření je doporučení agentuře FRONTEX, která by měla vytvořit formulář stížnosti a informační leták o stížnostní proceduře v jazycích, kterými navracení cizinci hovoří nejčastěji, a to ve spolupráci s členskými státy.²⁹

Doporučuji policii, aby poučovala vyhošťovaného či předávaného cizince o právu stěžovat si na zacházení s ním v průběhu policejní eskorty a způsobu, jak si stěžovat.

Doporučení Policii České republiky		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
3.1	Přísně individuálně vyhodnocovat užití pout u eskortovaných osob, vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem a donucovací prostředky užít pouze po dobu nezbytně nutnou.	Bezodkladně
3.2	Poučovat vyhošťovaného či předávaného cizince o právu stěžovat si na zacházení s ním v průběhu policejní eskorty a způsobu, jak si stěžovat.	Bezodkladně

²⁹ EUROPEAN OMBUDSMAN. Decision of the European Ombudsman closing her own-initiative inquiry OI/9/2014/MHZ concerning the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Frontex) from 4. 5. 2015, sp. zn. OI/5/2012/BEH-MHZ [online]. 2015 [cit. 2. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.ombudsman.europa.eu/cases/decision.faces/en/59740/html.bookmark#h10>

ZÁVĚR

Zpráva ze sledování vyhoštění přináší zjištění, kterými poukazují na systémové nedostatky v procesu vyhošťování cizinců. Poukazují zejména na nezbytnou změnu právních předpisů v souvislosti s potřebou policie disponovat informacemi o zdravotní způsobilosti předávaného či vyhošťovaného cizince k eskortě, a to již ve fázi přípravy předání či vyhoštění. Ve zprávě jsem upozornila na to, že do doby, než bude změna provedena, je třeba získávat souhlas subjektu údajů (pacienta) s předáváním osobních a citlivých údajů Zdravotnickým zařízením policii.

Věnovala jsem se i tématu poučování vyhošťovaných cizinců o jejich právech a povinnostech v průběhu eskorty, zejména s ohledem na poučení o právu stěžovat si na zacházení v průběhu policejní eskorty a společné návratové operace. Řádné poučení je jednou z forem prevence špatného zacházení.

Vedle systémových nedostatků, kam řadím rovněž praxi paušálního poutání eskortovaných osob, které jsem popsala v této zprávě, musím poukázat i na pozitivní zjištění ze sledování vyhoštění, a to na vstřícný, trpělivý a vysvětlující přístup eskortujících policistů při procesech souvisejících s realizací vyhoštění pana E.

Mgr. Anna Š a b a t o v á , Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)